

Temmesjoen (Veneneva-Pelso FI1101002) sammalinventointi 2018

Hydrologia-LIFE (LIFE16NAT/FI/000583)

Ulla Ahola 2018

JOHDANTO JA MENETELMÄT

Inventoinnin tavoite

Inventoinnin tavoitteena oli selvittää esiintyykö suunnittelukohteena olevassa Temmesjokiuomassa sellaista vesisammallajistoa, joka tulisi huomioida ennallistamistoimien suunnittelussa ja toteutuksessa.

Suunnitteilla on ohjata kaivetun ja suoristetun jokiuoman kulku takaisin alkuperäiseen uomaansa niiltä osin kuin se on mahdollista. Reuna-alueiden ruoppausmaita käytetään kaivetun uoman patoamiseen ja tukkimiseen. Lisäksi uoman rakennetta monipuolistetaan mm. kiveämällä, soraistamalla ja rakentamalla pohjapatoja.

Tämä raportti on tuotettu EU:n LIFE-rahoituksen tuella Hydrologia-LIFE -hankkeessa.

Inventointikohteet ja -menetelmät

Suunnittelualue sijaitsee Siikalatvan kunnassa, Veneneva-Pelson Natura2000 -alueella (FI1101002). Eliömaantieteellisesti kohde sijaitsee Oulun Pohjanmaan eliömaakunnassa (OP) ja Keskiporealisella kasvillisuusvyöhykkeellä Pohjanmaan osa-alueella (3a). Suunnittelualueelta ei ole mitään lajihavaintoja Hertta/eliölajit -tietokannassa.

Suunnittelukohteena oleva Temmesjokiuoman osuus on suunnittelualueen itäpuolisella osalla kaivettu ja suoristettu 2-5 m levyiseksi kanavaksi, jonka reunamilla on nuorta puustoa kasvavat ruoppausmaavallit. Uoma on kulkenut alun perin mutkitellen avonevalla ja harvapuustoisilla rämeillä. Myös suunnittelualueen länsipuolisko on suoristettu ja ruopattu. Länsiosassa uoman reuna-alueilla on laajalti ruoppausmaita ja runsaasti kiviä.

Inventointi tehtiin 18. ja 31.7.2018. Suunnittelualueen rajausta ja inventoinnissa kuljettu reitti sekä alueella havaitut huomionarvoiset lajit on esitetty Liitteessä 1. Inventointialue ulottuu sekä länsi- että itäpäässä suunnittelualueen ulkopuoliselle alueelle. Itäpään osaksi puromaisen jokiosuuden inventoinnilla kerättiin tietoa luonnontilaisen uoman sammallajistosta.

Sammalia kerättiin vesirajan tuntumasta ja vedessä olevilta kivilta sekä rantatörmän alaosan maanainekselta. Apuna keräämisessä käytettiin pientä rautaharua. Koska kesä 2018 oli poikkeuksellisen lämmin ja kuiva, oli Temmesjoen virtaama inventointiaikaan hyvin vähäinen.

TULOKSET

Varsinaisia vesisammalia ei tutkitulta alueelta löytynyt.

Suunnittelualan länsiosa (ks. LIITE 1)

Suunnittelualan länsiosassa jokiuoma kulkee pääosin metsäisessä maastossa. Uoman reunoilla ja keskiosissakin esiintyy harvakseltaan kivikkoisia kohtia. Uoma on sara- ja kastikkakasvustojen reunustamaa, muuta yleistä lajistoa ovat pikkupalpakko, raate, järvikorte, ulpukka ja jouhivihvilä.

Sammalten valtalajeina vesirajan tuntumassa kivillä ja maapohjalla kasvavina (normaalivesitilanteen vallitessa osittain vedessäkin) ovat tylppä- ja nevasirppisammal (*Warnstorfia pseudostraminea* ja *W. fluitans*), nauhamaksasammaliin kuuluva lapasammal -laji (*Pellia neesiana* / *P. epiphylla*), kinnassammal -laji (*Scapania* sp.) ja rantapyörösammal (*Odontoschisma elongatum*).

Kinnassammalta esiintyi yleisemmin ja runsaampina kasvustoina jokiuoman länsipäässä, jossa uoma on luonnontilaisempi ja kivikkopintoja on enemmän.

Rantatöyrään lajistoa ovat mm. soukkalehväsammal (*Mnium hornum*), kiiltolehväsammal (*Pseudobryum cinclidioides*) ja pihtisammallaji/-lajeja (*Cephalozia* sp.).

Suunnittelualan itäosa (ks. LIITE 1)

Suunnittelualan itäpuoliskossa alun perin avosuolla mutkitellut jokiuoma on kaivettu suoraksi kanavaksi. Tällä osuudella rantapenkereet ovat pääosin melko jyrkkiä ja niillä esiintyy hyvin vähän sammalia (lajisto samaa kuin edellä). Kinnassammalta löytyi vain yhdestä kivikkoreunaisesta kohdasta.

Inventoidun alueen itäosa (= luonnontilainen osuus) (ks. LIITE 1)

Suunnittelualan itäpuolelle jäävä luonnontilainen jokiosuus on saranevalla kiemurtelevaa puroa ja pieniä lampimaisia laajentumia. itäisimmissä osissa on laajempia, seisovavetisiä kohtia. Uoman lajistoa ovat ulpukka, järvikorte, isovesiherne ja laajoina kasvustoina esiintyvä rentovihvilä (*Juncus supinus*). Uomaa reunustavat siniheinä-, vesisara- ja viitakastikkakasvustot, paikoin esiintyvillä luhtanevareunuksilla lisäksi raate, kurjenjalka ja pullosara.

Uoma on pääosin pehmeäpohjainen, kivikkoisiakin kohtia on jokunen. Alueelta ei löytynyt vesisammalia ja muitakin vesirajan tuntumassa viihtyviä sammallajeja varsin niukasti.

Vesirajan tuntumasta löytyi nauhamaksasammaliin kuuluvia lajeja (*Riccardia chamaedryfolia*, *Fossombronina* sp.), nevaruoppasammalta (*Gymnocolea inflata*) ja kinnassammalta (*Scapania* sp.). Luhtanevareunuksella havaittiin osaksi vedessä kasvavana luhtarahasammalta (*Sphagnum inundatum*).

Merkittävimmät lajihavainnot

Taulukko 1. Kartoituskohteen merkittävimmät lajihavainnot.

Tieteellinen nimi	Suomenkielinen nimi	Uhanal.lk	Muu status	Runsas
<i>Warnstorfia pseudostraminea</i>	tylppäsirppisammal	LC	harvinainen	2 havaintoa lienee melko yleinen
<i>Mnium hornum</i>	soukkalehväsammal	LC*	luontoarvoja osoittava laji	1 havainto
<i>Riccardia chamedryfolia</i>	luhtaliuskasammal	LC/RT		1 havainto harvinainen

Sammalnäytteet määritti Ulla Ahola. Lapasammalia (*Pellia*) ei pystytty tunnistamaan lajilleen, koska niissä ei ollut sukupesäkkeitä. Myös kinnassammalten (*Scapania*) tunnistus jäi sukutasolle. Tiina Laitinen (MH, PK Luontopalvelut) vahvisti luhtaliuskasammalten (*Riccardia chamaedryfolia*) määrittämisen sekä tarkisti *Scapania*-suvun näytteet siltä osin, etteivät ne todennäköisesti ole uhanalaisia lajeja. *Sphagnum* -näytteen määrittämisen tarkisti Riikka Juutinen (MH, LA Luontopalvelut). *Warnstorfia pseudostraminea* -näytteiden määrittämisen vahvisti Tauno Ulvinen (Oulun Yliopiston Kasvimuseo).

Kaikkien inventoinnissa havaittujen lajien havaintotiedot on koottu erilliseen Excel-taulukkopohjaan, josta ne viedään LajiGISiin.

Tylppäsirppisammal on huonosti tunnettu laji, jota esiintyy Suomessa laajalti. Sitä havaittiin kahdessa havaintopisteessä suunnittelualueen länsipuoliskossa. Tylppä- ja nevasirppisammal esiintyivät yhdessä valtalajeina vesirajan tuntumassa.

Soukkalehväsammal on Suomessa etelässä yleinen, pohjoisempaan harvinainen. Lajia havaittiin Temmesjokuoman inventointialueen länsiosissa suunnittelualueen länsirajan tuntumassa rantatöyrään yläosassa.

Luhtaliuskasammal on luokiteltu Oulun Pohjanmaalla alueellisesti uhanalaiseksi. Sitä havaittiin suunnittelualueen itäpuolisella luonnontilaisella puro-osuudella yhdessä havaintopisteessä.

HOITO YM. SUOSITUKSET

Kaikki suunnittelualueella havaitut sammallajit on luokiteltu elinvoimaisiksi, eikä niistä aiheudu rajoituksia kaivetun ja ruopatun jokiosuuden ennallistamistoimien suunnitteluun ja toteutukseen.

Alueellisesti uhanalaista luhtaliuskasammalta havaittiin suunnittelualueen ulkopuolisella luonnontilaisella puro-osuudella. Suunniteltavat toimenpiteet eivät uhkaa sen elinympäristön ennallaan säilymistä.

LÄHTEET:

Juutinen, R. & Ulvinen, T. 2017: Suomen sammalien levinneisyys eliömaakunnissa. – Suomen ympäristökeskus. 3.1.2017. http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Lajit/Lajien-suojelutyo/Eliotyoryhmat/Sammalyoryhma/Suomen_sammalet

Kansikuva: U. Ahola 18.7.2018, Temmesjokiuomaa suunnittelualueen länsiosassa.